

Makkai Péter*

Erdélyi Református Cigánymisszió, Sepsiszentgyörgy

Romák a református templomok küszöbén

Az Erdélyi Református Egyházkerület gyülekezeteinek területén élő magyar ajkú romák helyzete és a cigánymisszió stratégiája

I. rész

Bevezetés

Az Erdélyi Református Egyházkerület (EREK) tizenöt egyházmegyéjét 2024. február–június között látogattam meg. Előzetes egyeztetések alapján adminisztratív vagy lelkészértekezleti gyűlés keretén belül jelentem meg az esperesi hivatalokban, ahol egyórás előadást tartottam az erdélyi magyar cigányság szociális, kulturális, oktatási, politikai helyzetéről. A bevezető előadás után a jelen levő lelkipásztorok kitöltötték azt a kérdőívet, amelyet Kiss Tamással, a kolozsvári Nemzeti Kisebbségkutató Intézet munkatársával állítottunk össze. A felmérés lényege a református gyülekezetek területén élő magyar ajkú cigányság helyzetének, egyházhoz való, illetve az egyház hozzájuk való viszonyának feltérképezése abból a célból, hogy ennek alapján elkészülhessen az egyházi cigánymisszió stratégiája és cselekvési terve.

Az erdélyi református gyülekezetek a több évszázados együttélés ellenére sem tudták, vagy nem is akarták integrálni a cigány közösségeket a település, illetve az eklézsia keretébe. Egy 1893-as, cigányok élethelyzetéről szóló felmérés szerint több mint 52%-uk a települések peremén, a többségi lakosságtól elkülönülve és náluk sokkal alacsonyabb életkörülmények között élt.¹ Sajnos ez mára sem változott lényegesen. A magyar ajkú erdélyi cigányságnak több mint a 60%-a él szeg-

* Makkai Péter (Petrozsény, 1971) a Kolozsvári Protestáns Teológiai Intézetben végezte teológiai tanulmányait. Diákként részt vett az Erdélyi IKE szervezésében, és ennek önálló szervezeti kereteit, anyagi és társadalmi alapjait az egyesület első útkaraként, majd elnökeként alapozta meg. Kolozsvári segédlelkészi éveit után az Árkosi Református Egyházközség lelkipásztorja volt. 2002-ben bekapcsolódott a Diakónia Keresztény Alapítvány szervezésébe, ennek kuratóriumi tagja, elnöke, majd igazgatója lett Sepsiszentgyörgyön, és nappali foglalkoztatott, munkaműhelyeket, védett lakásokat, tehermentesítő központot indított be a fogyatékkal élők számára. 2011-ben mesteri fokozatot szerzett a Bukaresti Egyetem Szociológiai és Szociális Munkásképző Karán. E-mail-címe: makkaip@yahoo.com.

¹ Bereznay András: *A cigányság történetének atlasza. Térképezett roma történelem*. Mery Ratio Kiadó, Somorja 2018, 84.

regátumban, ami meghaladja a Románia más területein hasonló módon élő román ajkú cigányságét.²

Az EREK 2024. évi közgyűlésén elhangzott missziói jelentés szerint:

„A 2023-as esztendő is létszámapadást eredményezett az elmúlt évekhez hasonlóan. Az egyházmegyei összesítők szerint 2023. december 31-én az Erdélyi Református Egyházkerületben 260 706 testvért tartunk nyilván, ami az elmúlt évhez képest 3059 fővel való apadást jelent. Nevezett testvéreink 834 gyülekezetben élnek, amiből 468 anyaegyházközség, 98 leányegyházközség, 206 szórványegyházközség, 48 missziós egyházközség. Ezt a 3059 fővel való apadást a következő tényezők határozzák meg: 2023-ban 4938 embert temettünk, 300 személy egyházunkból kitért, külföldre költözött 698 ember. Ez összesen 5936 ember. Ezzel szemben 2383 keresztelezés volt, valamint 195 személy tért be egyházunkba. Az így előállt különbözetre különféle magyarázatok szolgálhatnak: többen távoztak külföldre, de a legnyomósabb érv mégis az lehet, hogy gyülekezetek sokaságában lelkipásztorok és presbitériumok önkényesen leírják a lélekszámból azokat a tagokat, akik nem fizetnek egyházfenntartást, és így a köztartozástól mentesülnek. Egy lelkipásztor ezt írta pár évtizeddel ezelőtt az egyik presbiteri jegyzőkönyvbe: »... a nem fizető egyháztagokat ki kell zárni az egyházból, miután a megfelelő intéseket gyakoroljuk«. Nem tudni, hány áldozata lett ennek a mondatnak, és szomorú, hogy a lelkipásztor megengedi magának csak úgy »kirúgni-törölni« a református egyházból valakit, aki a keresztség sákramentuma által kapta meg az egyházhoz való tartozás jogát.”³

² A szociális segélyről szóló törvény így határozza meg a szegregátumot: „Az *informális település* legalább 3 spontán módon kialakult, lakhatásra szolgáló egységből álló csoportosulás, amelyet a szociális segítségnyújtásról szóló, módosításaival és későbbi kiegészítéseivel együtt értelmezett 292/2011. számú törvény szerint olyan meghatározott sérülékeny csoportokhoz tartozó személyek vagy családok úgy foglalnak el, hogy semmilyen jogcímük nincs az általuk elfoglalt ingatlanokra. Az informális települések általában a városi vagy vidéki települések peremén helyezkednek el. Olyan szükséglakásokat foglalnak magukban, amelyeket visszanyert vagy újrahasznosított anyagokból alakítottak ki, és/vagy hagyományos építőanyagokból készült lakóépületeket. Elhelyezkedésük és társadalmi-demográfiai jellemzőik következtében társadalmi kirekesztést, szegregációt és marginalizációt idéznek elő. A természetes kockázatoknak (földcsuszamlás, árvíz), biológiai veszélyeknek (hulladéklerakók, hulladéktárolók, szennyezett területek és hasonlók), illetve emberi tevékenységből eredő veszélyeknek (a Seveso-üzemek biztonsági vagy védőövezetei, műszaki-közmű infrastruktúrák biztonsági vagy védőövezetei és hasonlók) kitett elhelyezkedésük miatt egyes informális települések veszélyeztetik lakóik biztonságát és egészségét.” Lege nr. 350 din 6 iunie 2001 privind amenajarea teritoriului și urbanismul. Emitent Parlamentul. Publicat în Monitorul Oficial nr. 373 din 10 iulie 2001. Anexa 2. Definirea termenilor utilizați în Lege. In: *Portal Legislativ*. https://legislatie.just.ro/Public/DetaliuDocument/29453#id_anx_A2744_ttl (2026. júl. 31.).

³ Szegedi László: Missziói jelentés az Úr 2023. esztedőjéről. In: *Értesítő*, 36. (2024/6–7), (20–24) 21.

A felmérésben 274 lelkipásztor vett részt, akik összesen 381 gyülekezet 132 715 gyülekezeti tagját képviselték. Ezek szerint a felmérésben 274 lelkipásztor vett részt, akik összesen 381 gyülekezet 132 715 tagját képviselték. A válaszadók aránya jelentősen meghaladta az 50%-ot, ami a felmérés magas fokú reprezentativitását biztosítja.

1. A romák jelenléte az Erdélyi Református Egyházkerületben

Míg a magyar református gyülekezeti tagokra vonatkozó kimutatásokat precízeknek tekinthetjük, addig a cigányságra vonatkozó adatok már sokkal bizonytalanabbak. Ez különben nem meglepő, ugyanis a hivatalos, cigányságra vonatkozó népszámlálási adatok is csupán becslést rögzítenek. Ez elsősorban abból fakad, hogy csupán azt a személyt lehet cigányként nyilvántartásba venni, aki saját bevallása szerint annak vallja magát.

1. táblázat.

Magyarul beszélő romák Erdély etnopolitikai régióiban⁴

Etnopolitikai régió	Összes roma		Magyarul beszélő romák		
	Száma	Népességen belüli aránya (%)	Száma	Aránya a romákon belül (%)	Aránya a magyar anyanyelvűeknek belül (%)
Székelyföldi tömb	51 185	9,4	45 862	89,6	9,8
Partiumi tömb	47 364	10,5	35 109	74,1	15,1
Marosvásárhely vonzáskörzete	10 019	5,3	6838	68,3	8,0
Kolozsvár vonzáskörzete	7 060	1,7	741	10,5	1,1
Egyéb	358 494	6,9	16 311	4,5	4,1
Erdély (16 megye)	474 122	7,0	104 861	22,1	8,4

A 2021-es népszámlálás adatai szerint Romániában 569 477 személy vallotta magát cigánynak. Ezt maga a Pro Európa Roma Párt (Partida Romilor „Pro Europa”) elnöke, Nicolae Păun cáfolta,⁵ aki kijelentette, hogy becslése szerint

⁴ Ld. Magyarul beszélő romák Erdélyben. Területi elhelyezkedés és lakóhelyi szegregáció. In: *Erdélystat. Statisztikák*. <https://statisztikak.erdelystat.ro/cikkek/magyarul-beszelo-romak-erdelyben-terleti-elhelyezkedes-es-lakohelyi-szegregacio/60>; ld. a 4. táblázatot. (2026. júl. 31.)

⁵ Partida Romilor contestă rezultatele recensământului și spune că 300 000 de romi nu au fost numărați. In: *DIGI24.ro*. <https://www.digi24.ro/stiri/actualitate/politica/partida-romilor->

több mint 300 000 cigány személyt nem is vettek nyilvántartásba, arról azonban nem nyilatkozott, hogy szerinte mekkora létszámú lehet ma a cigányság Romániában. Emellett még azt is el kell mondanunk, hogy az egyházak sem vezetnek külön nyilvántartást a református vallású cigányokról, illetve azokról a cigányokról, akik a település közösségének keretében vagy a közösségek peremén élnek, és vagy hozzátartoznak, vagy nem a református gyülekezethez. Azonban a lelkészek azon becslései vagy nyilatkozatai, amelyek a romák számáról szólnak, számok és arányok szintjén is jól megközelítik az egyéb szociális felmérések adatait, gondolunk itt például a Nemzeti Kisebbségkutató Intézet által végzett felmérésekre, amelyekre mi is támaszkodtunk jelen kiértékelésünkben.

2. táblázat.

A szegregátumban élők száma és aránya
az összes és a magyarul beszélő romák között⁶

		Szegregátumban élők		Szegregátumban élő magyarul beszélők	
		Száma	Aránya	Száma	Aránya
Legalább 20%-ban magyar megyék	Szatmár	20 599	72,1	14 263	66,8
	Maros	40 693	60,9	11 637	57,9
	Kovácsna	19 750	70,2	11 413	58,7
	Hargita	10 235	50,3	9 729	50,4
	Bihar	36 112	79,7	13 286	88,2
	Szilágy	16 481	78,9	1 535	71,2
Etnopolitikai régiók	Székegyföldi tömb	28 539	55,8	23 762	51,7
	Partiumi tömb	38 280	80,8	25 906	73,8
	Marosvásárhely vonzáskörzete	8772	87,6	4 676	68,4
	Kolozsvár vonzáskörzete	4420	62,6	479	64,6
Erdély		300 930	63,5	68 371	65,2
Románia		723 469	58,7	69 035	65,4

Felmérésünk szerint a cigányság jelenléte a következőképpen néz ki a református gyülekezetek szintjén:

acuza-rezultatele-recensamantului-si-spune-ca-300-000-de-romi-nu-au-fost-numarati-2199963
(2026. júl. 31.).

⁶ Magyarul beszélő romák Erdélyben, 7. táblázat.

3. táblázat.

A gyülekezeti tagok, keresztteltek, eltemettettek, járulékot fizetők száma és a romák részaránya

<i>Kategória</i>	<i>Szám</i>	<i>A romák részaránya</i>
<i>Gyülekezeti tagok</i>	132 715	4,8%
<i>Ebből roma</i>	6345	
<i>Megkeresztelt tagok</i>	1319	15%
<i>Ebből roma</i>	197	
<i>Eltemetett tagok</i>	2828	6,6%
<i>Ebből roma</i>	189	
<i>Járulékot fizető tagok</i>	90 966	2,2%
<i>Ebből roma</i>	1986	

Elsősorban azt kell meg jegyeznünk, hogy a lelkipásztorok azokban az egyház-megyékben vettek részt jelentősebb számban a felmérésben, ahol az Erdélystat kutatásai alapján nagy számban él a magyar ajkú cigányság, vagyis a Kovászna, Hargita és Maros megye területén élő egyház-megyékben. Ezek szerint következtetéseink egy igen reprezentatív felmérés alapján történnek.

4. táblázat.

A gyülekezeti tagok száma és a romák részaránya megyék szerint

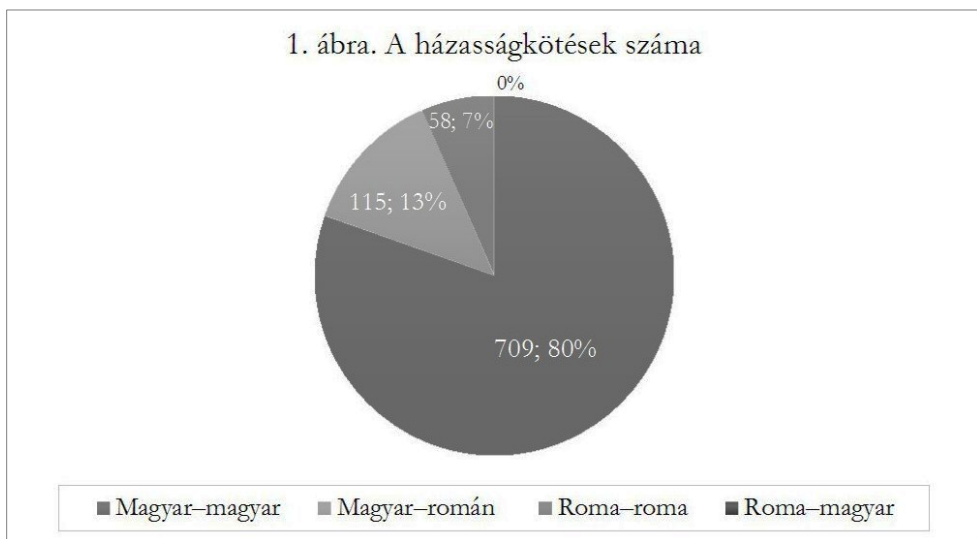
<i>Megye</i>	<i>A gyülekezeti tagok száma</i>	<i>Ebből roma</i>	<i>A romák részaránya</i>
<i>Maros</i>	53 000	2556	4,8%
<i>Kovácsna</i>	23 000	2238	9,7%
<i>Hargita</i>	19 813	562	2,8%
<i>Kolozs</i>	16 264	511	3,1%
<i>Febér</i>	6602	28	0,4%
<i>Brassó</i>	5603	328	5,9%
<i>Beszterve-Naszód</i>	3531	103	0,9%
<i>Hunyad</i>	1952	3	0,2%
<i>Szeben</i>	1014	16	1,6%
<i>Szilágy</i>	768	0	0%

Másodsorban azt kell látnunk, hogy a gyülekezeti szintű népmozgalmi adatok, amelyeket a lelkipásztorok szolgáltatottak, a gyülekezetbe valamilyen szinten betagozódott és a gyülekezeti szolgálatot igényben vevő cigányságról szólnak. Úgy is mondhatnánk, hogy a református magyar ajkú romák számát tükrözik. Ez pedig arra is enged következtetni, hogy a településen élő magyar ajkú romák száma ennél

sokkal nagyobb. Ezt tekinthetjük a későbbiekben a misszió célcsoportjának, természetesen figyelembe véve, hogy a legtöbb településen a kisegyházak, szekták milyen szinten érték el őket. Azt sem szabad figyelmen kívül hagynunk, hogy a szekták általában a cigány közösségek csak egy részét tagolták be a gyülekezetekbe mint exkluzív közösségbe, s ezáltal még nagyobb kirekesztettségbe taszították azokat, akik nem csatlakoztak hozzájuk. Ugyanis a kívül rekedteket missziós alanynak sem tekintették, és a spirituális kitörési lehetőségtől is megfosztották őket. Éppen ezért van mozgástere a református cigánymissziónak még ott is, ahol a szekták nagy arányban érintették a magyar ajkú cigány közösséget.

A népmozgalmi adatokat szemlélve megállapíthatjuk, hogy míg a magyar reformátusok körében konstans természetes apadás látható, addig a magyar ajkú cigányság gyülekezeti számaait számottevő szaporulat jellemzi. Szembetűnő, hogy az eltemetett református testvérek csupán 6,6 % roma, a megkereszteltek aránya már 15%. Habár az átlag életkorra nem kérdeztünk rá, más felméréseket és tanulmányokat ismerve mégis kijelenthetjük, hogy a magyar ajkú roma közösségek állandó növekedést és fiatalabb átlagéletkort mutatnak. Ezzel szemben a magyar reformátusok száma csökkenésben van, és mind a népesség, mind a református gyülekezetek szintjén erős előregedési tendenciát mutat.

A hitéletben részt vevő cigányok aránya messze lemarad az amúgy sem nagy magyar részvételtől, mert míg a felmérés szerint a gyülekezeti tagok 11,8% látogatja rendszeresen az istentiszteleteket, addig a cigányságnak csupán 4%-a. Ez persze annak is tulajdonítható, ami a későbbiekben teljesen világossá válik, hogy tudniillik a cigány származású egyháztagok soha nem voltak kíváncsi résztvevői az istentiszteleti alkalmaknak. Ezzel kapcsolatosan egészen érdekes képet mutat az 1. ábra, amely házassági mintázatokra és etnikai kapcsolatokra vonatkozik.

Az ábra az adott időszakban megkötött házasságok etnikai összetételét mutatja be. Az adatok alapján a házassági kapcsolatok túlnyomó többsége etnikailag homogén. A magyar–magyar házasságok dominálnak: a vizsgált időszakban 709 ilyen frigy kötött, ami az összes házasság mintegy 80%-át teszi ki. Ez erős etnikai endogámiára utal. A vegyes házasságok aránya lényegesen alacsonyabb. A magyar–román házasságok száma 115, ami körülbelül 13%-os arányt jelent. A roma–roma házasságok még ennél is kisebb arányban fordulnak elő (58 eset, 7%). A roma–magyar házasságok aránya elenyésző, gyakorlatilag statisztikai értelemben marginális.

Az eredmények az etnikai kapcsolatok strukturális mintázataira világítanak rá. A házassági kapcsolatok döntő többsége azonos etnikai csoporton belül kötött, ami a társadalmi kapcsolathálózatok zártságára és erős etnikai endogámiára utal. A vegyes házasságok viszonylag alacsony aránya azt jelzi, hogy a csoportközi kapcsolatok a legszorosabb társadalmi kötelékek szintjén ritkák, és az interetnikus integráció erősen korlátozott. Míg a magyar–román kapcsolatok gyakoribbak, addig a roma–magyar házasságok rendkívül ritkák, ami a társadalmi távolság eltérő mértékére utal.

A házassági mintázatok erős etnikai határvonalakat jeleznek. A csoportközi kapcsolatok alacsony aránya a társadalmi integráció korlátozott jellegére utal, ami fontos kontextust biztosít a későbbi attitűd- és missziós eredmények értelmezéséhez. Mindezt annak a fényében kell néznünk, hogy azok az egyháztagok, akik etnikai vegyes házasságra lépnek, legtöbb esetben vagy nem igénylik a református szertartás, vagy a többségi etnikumhoz tartozó személy vallásának szertartását veszik igénybe. Ez pedig természetesen nincs külön megjegyezve az egyház nyilvántartásában.

1.2. A romák jelenléte a református egyház szolgálataiban

A táblázat a templomlátogatás rendszeressége szerint mutatja be a hívek számát és az egyes kategóriákon belül a roma származású hívek arányát. Az adatok alapján a vallásgyakorlás intenzitása és a roma hívek jelenléte között markáns összefüggés figyelhető meg. A hetente vagy majdnem minden héten templomba járó hívek száma 15 754 fő. E csoporton belül a roma hívek száma 236 fő, ami mindössze 1,5%-os részarányt jelent. Ez arra utal, hogy a rendszeres vallásgyakorlás tekintetében alacsony a roma hívek jelenléte.

A legalább havi egyszer templomba járók csoportja 19 271 főt számlál. Közülük 306 fő roma származású, ami 1,6%-os arányt jelent. A roma részvétel ebben a kategóriában csak minimális mértékben haladja meg a heti rendszerességgel templomba járó hívek körében mért értéket.

A legalább évente néhányszor, jellemzően nagyobb egyházi ünnepeken templomba járók csoportja a legnépesebb (38 281 fő). E körben 917 roma hívő jelenik meg, ami 2,4%-os részarányt jelent. Ez az arány már érzékelhetően magasabb, mint a gyakoribb vallásgyakorlók körében. Az adatok három fontos tendenciára mutatnak rá.

5. táblázat.

Templomlátogatási gyakoriság és a roma hívek részaránya

<i>Kategória</i>	<i>Szám</i>	<i>A romák részaránya</i>
<i>Hetente vagy majdnem minden héten templomba járók</i>	15 754	1,5%
<i>Ebből roma</i>	236	
<i>Havonta legalább egyszer templomba járók</i>	19 271	1,8%
<i>Ebből roma</i>	306	
<i>Évente néhányszor a nagyobb ünnepeken templomba járók</i>	38 281	2,4%
<i>Ebből roma</i>	917	

1. *Fordított arányosság a vallásgyakorlás intenzitásával.* A roma hívek aránya a vallásgyakorlás gyakoriságának csökkenésével növekszik. Minél ritkább a templomlátogatás, annál magasabb a roma hívek részaránya.

2. *Korlátozott integráció a vallási közösségek magjába.* A rendszeres vallásgyakorlók körében tapasztalható alacsony roma részvétel arra utal, hogy a roma hívek kevésbé integrálódnak az egyházi közösségek stabil, aktív magjába.

3. *Vallási részvétel alkalmi jellege.* A magasabb arány az ünnepi alkalmakhoz kötődő jelenlétre utal, ami a roma vallásgyakorlás inkább eseti, mint intézményesen beágyazott jellegét valószínűsíti.

A templomlátogatási mintázatok alapján a roma hívek jelenléte korlátozott a rendszeresen templomlátogatók körében, és inkább az alkalmi részvételhez kötődik. Ez a jelenség a vallási integráció részleges jellegére utal, amely fontos háttértényező az egyházi missziós tevékenység és közösségi befogadás értelmezésében.

1.3. Vallásoktatásban és egyházi utánpótlásban való részvétel és a roma hívek aránya

A 6. táblázat az egyházi utánpótlás és intézményi beágyazódás kulcsterületeit mutatja be: a vallásoktatásban részt vevők számát, a konfirmációs felkészítésben részt vevőket, a konfirmáltakat, valamint a roma hívek arányát ezekben a kategóriákban.

6. táblázat. A vallásórákon és konfirmációs felkészítőkön részt vevők száma, a konfirmáltak száma, illetve a romák részaránya

<i>Kategória</i>	<i>Szám</i>	<i>A romák részaránya</i>
<i>Vallásórára jár</i>	4367	6,2%
<i>Ebből roma</i>	270	
<i>Konfirmációra felkészítő csoportba jár</i>	1672	5%
<i>Ebből roma</i>	83	
<i>2023-ban konfirmált</i>	1217	3,7%
<i>Ebből roma</i>	45	
<i>Romák a presbitériumban</i>	71	

Az adatok a roma közösségek vallási integrációjának eltérő intenzitású szintjeire világítanak rá. A vallásórán részt vevők száma 4367 fő, közülük 270 fő roma származású. Ez 6,2%-os roma részarányt jelent, amely a vizsgált mutatók közül a legmagasabb. Ez arra utal, hogy a roma fiatalok jelenléte az egyházi szocializáció korai szakaszában viszonylag erőteljesebb.

A konfirmációra felkészítő csoportokban 1672 fő vesz részt, közülük 83 roma, ami 5%-os arányt jelent. Ez már enyhe csökkenést mutat a vallásórákhoz képest, ami arra utalhat, hogy az egyházi életben való előrehaladás során lemorzsolódás figyelhető meg.

A 2023-ban konfirmáltak száma 1217 fő, közülük 45 roma származású. Ez 3,7%-os részarányt jelent. A romák jelenlétének további csökkenése arra utal, hogy a konfirmálási folyamat végére a roma fiatalok kisebb arányban jutnak el. Bizonyos okok miatt nagyobb arányban morzsolódnak le, mint a többségekhez tartozó fiatalok, illetve már nem állnak konfirmációs fogadalomtételre.

1.4. Romák jelenléte az egyházi vezetésben

A presbitériumban szolgáló roma tagok száma 71 fő. Bár a teljes presbitéri létszámra nem kérdeztünk rá, de ez az adat is mutatja a roma hívek intézményi reprezentációjának kicsiny mértékét.

Értelmezés

Az adatok egy lépcsőzetes integrációs mintázatot rajzolnak ki.

1. *Lemorzsolódási tendencia.* A roma részarány fokozatosan csökken a vallási élet előrehaladottabb szintjein:

- vallásoktatás: 6,2%;
- felkészítés: 5%;
- konfirmáció: 3,7%.

Ez arra utal, hogy az egyházi szocializációs folyamat során a roma fiatalok nagyobb arányban morzsolódnak le.

2. *Korlátozott intézményi beágyazódás.* A csökkenő arány azt jelzi, hogy a roma hívek kisebb eséllyel jutnak el az egyházi tagság formális megerősítéséig.

3. *Strukturális integrációs korlátok.* A tendencia mögött állhatnak:

- társadalmi hátrányok,
- családi háttér különbségei,
- intézményi befogadási nehézségek,
- kulturális távolságok.

Összegzés

A roma hívek jelenléte az egyházi utánpótlás rendszerében fokozatosan csökkenő mintázatot mutat. Míg a vallásórakon való részvétel viszonylag magasabb, a konfirmációig tartó folyamat során jelentős lemorzsolódás figyelhető meg. Ez az egyházi integráció részleges jellegére és strukturális akadályaira utal. Ugyanakkor azt is meg kell jegyeznünk, hogy a konfirmáció elmaradása egy másik aggasztó társadalmi jelenséggel is párhuzamot mutat. A 2024–25-ös tanévben csak Kovászna megyében közel 200 nyolcadikos tanuló nem állt képességvizsgára, és kimaradt a továbbtanulásból. A kimaradtak, a lemorzsolódók döntő többsége roma származású. Ezen a téren a gyülekezetek igen sokat tehetnének, hiszen a konfirmációra való felkészítés és a konfirmálás sikerélménye igen sokat segítenek ezeken a fiatalokon, és az iskolai továbbtanulás terén való megmaradásra ösztönöznék őket.

Általános kiértékelés

A tanulmány I. részével azt mutattuk be, hogy a roma hívek milyen mértékben és mely szinteken kapcsolódnak be az egyházi életbe. Az elemzés a vallásgyakorlás rendszerességére, az egyházi utánpótlás intézményeiben való részvételre, valamint a formális egyházi státusz megszerzésére terjed ki. Az eredmények a vallási integráció differenciált mintázataira világítanak rá.

Templomlátogatási rendszeresség

A templomlátogatási adatok alapján a roma hívek jelenléte korlátozott a rendszeres vallásgyakorlók körében. A heti rendszerességgel templomba járók között a roma hívek aránya mindössze 1,5%. A legalább havi templomlátogatók esetében ez az arány csak kis mértékben magasabb (1,6%). A ritkább és jellemzően ünnepekhez kötődő templomlátogatásnál a roma részarány 2,4%-os emelkedést mutat. Ez a tendencia fordított arányosságot jelez: minél rendszeresebb a vallásgyakorlás, annál alacsonyabb a roma hívek jelenléte. A jelenség arra utal, hogy

a roma közösségek kevésbé integrálódnak az egyházi közösségek stabil és aktív magjába, és vallási részvételük inkább alkalmi jellegű.

Vallásoktatás és egyházi szocializáció

A vallásórákon részt vevő gyermekek körében a roma hívek aránya 6,2%, ami a vizsgált mutatók közül a legmagasabb érték. Ez arra utal, hogy az egyházi szocializáció kezdeti szakaszában a roma fiatalok viszonylag nagyobb arányban vannak jelen. A konfirmációra felkészítő csoportokban a roma részarány 5%-ra csökken, ami már lemorzsolódási folyamatra utal. A konfirmációig eljutó ifjak körében az arány tovább mérséklődik (3,7%), ami azt jelzi, hogy az egyházi beavatási folyamat előrehaladtával a roma fiatalok részvétele fokozatosan csökken. Ez lépcsőzetes integrációs mintázatot rajzol ki: míg a belépési pontokon erősebb jelenlét figyelhető meg, addig a formális egyházi státuszig kevesebben jutnak el.

Intézményi és vezetői részvétel

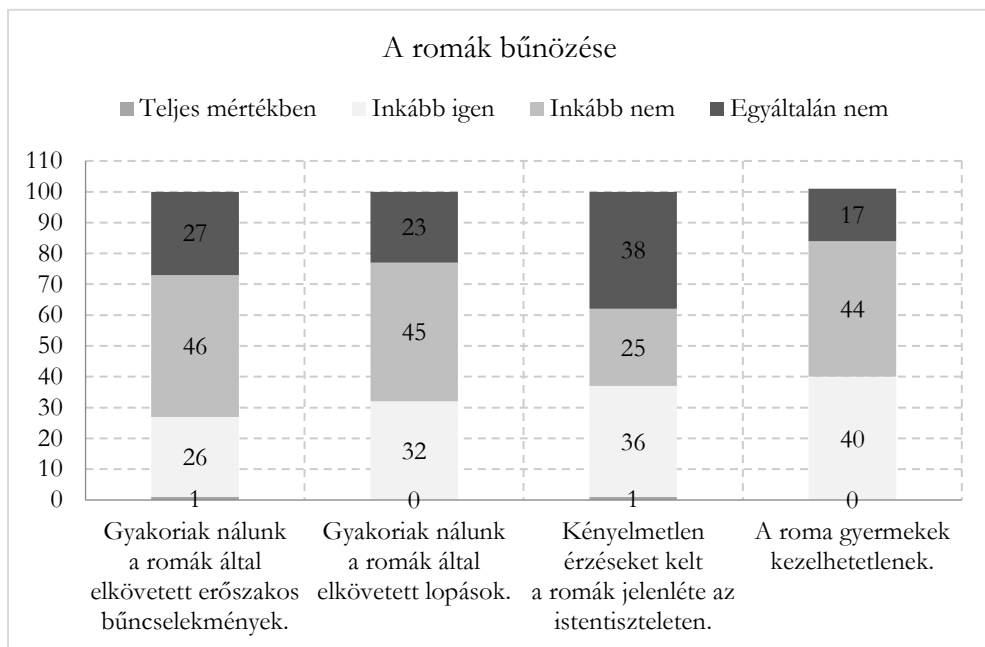
A presbitériumban szolgáló roma tagok jelenléte az intézményi reprezentáció szintjére utal. Bár az arányos összehasonlításhoz teljes létszámadat nem áll rendelkezésre, a roma részvétel megjelenése azt jelzi, hogy az egyházi struktúrákban létezik intézményi jelenlét. Ez a formális részvétel a vallási integráció magasabb szintjét jelzi, ugyanakkor az alacsonyabb részvételi arányok alapján az feltételezhető, hogy ez inkább kivételes, mint általános jelenség.

A roma közösségek vallási jelenléte tehát elsősorban az alkalmi részvétel és a korai egyházi szocializáció szintjén jelentős. Az egyházi intézményrendszer mélyebb, formális struktúráiba való beágyazódás azonban korlátozott, és lépcsőzetes lemorzsolódási mintázat jellemzi. Ez a jelenség a vallási integráció részleges jellegére utal, és fontos kontextust biztosít az egyházi misszió, közösségi befogadás és intézményi részvétel értelmezéséhez.

2. A romákkal kapcsolatos attitűdök vizsgálata

A következőkben azokat a kérdéseket és válaszokat vizsgáljuk, amelyek a közösség és ezen belül a gyülekezet többségi tagjainak attitűdjét próbálja kirajzolni a roma közösséghez való viszonyában.

A 2. ábra a romákkal kapcsolatos attitűdök megoszlását mutatja négy, eltérő tartalmú állítás mentén. A válaszadás négyfokú skálán történt („teljes mértékben”, „inkább igen”, „inkább nem”, „egyáltalán nem”), amely lehetővé teszi az erősebb és mérsékeltabb attitűdpozíciók elkülönítését.

2.1. A bűnözéssel kapcsolatos percepciók

A „Gyakoriak nálunk a romák által elkövetett erőszakos bűncselekmények” állítás esetében a válaszadók többsége elutasító álláspontot képvisel: 46% „inkább nem”, 27% „egyáltalán nem” ért egyet az állítással. Ez összesen 73%-os elutasítást jelent. Az egyetértők aránya (26% „inkább igen” és elenyésző „teljes mértékben”) kisebbségben marad.

Hasonló tendencia figyelhető meg a lopásokkal kapcsolatos állításnál („Gyakoriak nálunk a romák által elkövetett lopások”). Itt az elutasítás aránya 68% (45% „inkább nem”, 23% „egyáltalán nem”). Ugyanakkor az „inkább igen” válaszok aránya (32%) magasabb, mint az erőszakos bűncselekmények esetében, ami arra utal, hogy a lopással kapcsolatos sztereotípiá erősebben él a válaszadók körében.

Összességében megállapíthatjuk, hogy a bűnözéshez kötött, kollektív jellegű negatív attribúciók nyílt formában nem dominálnak, ugyanakkor nem elhanyagolható a mérsékelt egyetértés.

2.2. Együttélési helyzetekhez kapcsolódó attitűdök

A „Kényelmetlen érzéseket kelt a romák jelenléte az istentiszteleten” állítás már közvetlenebb interakciós kontextusra utal. Itt a válaszok megoszlása kiegyenlítettebb: 36% „inkább igen”, míg az elutasítók aránya 63% (25% „inkább nem”, 38% „egyáltalán nem”). Az egyetértők aránya tehát számottevő, ami arra utal, hogy az

együttélési szituációk erősebben aktiválhatják a negatív attitűdöket, mint az absztrakt bűnözési kérdések.

„A roma gyermekek kezelhetetlenek” állítás esetében az „inkább igen” válaszok aránya 40%, amely a legmagasabb a vizsgált tételek közül. Bár az elutasítók aránya (61%) továbbra is többséget képez (44% „inkább nem”, 17% „egyáltalán nem”), az egyetértés relatíve magas szintje arra utal, hogy a gyermekneveléssel, fegyelmezettséggel kapcsolatos sztereotípiák különösen erősen jelen vannak.

2.3. *Az attitűdök intenzitása*

Figyelemre méltó, hogy a „teljes mértékben” kategória minden állítás esetében alacsony arányt mutat. Ez azt jelzi, hogy a radikális, erősen deklarált előítélet kisebbségi pozícióban van. Ugyanakkor az „inkább igen” válaszok magas aránya arra utal, hogy a mérsékelt, kevésbé explicit formában megjelenő sztereotípiák társadalmilag szélesebb körben elfogadottak lehetnek.

Összegzés

Az eredmények alapján megállapíthatjuk, hogy a válaszadók többsége nem azonosul nyíltan erősen előítéletes állításokkal, ugyanakkor a romákkal kapcsolatos negatív sztereotípiák mérsékelt formában jelentős arányban jelen vannak. Különösen az együttélési helyzetekre és a gyermeknevelésre vonatkozó tételek esetében tapasztalható nagyobb fokú egyetértés.

Az adatok arra utalnak, hogy az előítéletesség nem radikális, hanem inkább diffúz, mérsékelt internalizált formában jelenik meg a vizsgált mintában. Ez a jelenség összhangban áll azokkal a társadalomlélektani megközelítésekkel, amelyek szerint a modern előítélet gyakran indirekt, szituációfüggő és kevésbé nyílt formában nyilvánul meg.

2.4. *A romákhoz való viszonyulás*

A 3. ábra további kérdések által próbál még tisztább képet rajzolni a gyülekezetek, közösségek romákhoz való viszonyulásáról.

1. *A gyülekezet elutasító a romákkal szemben:*

- inkább igen 47%;
- teljes mértékben kb. 10% (vizuálisan becsülhető);
- inkább nem 37%;
- egyáltalán nem: 16%.

Míg az egyetértők aránya megközelítőleg 57%, addig az elutasítók aránya 53% körüli (37% + 16% = 53%), azonban a grafikon alapján a „teljes mértékben” kategória az egyetértéshez tartozik, így az egyetértés összességében többségi. Ez arra

utal, hogy a válaszadók jelentős része percepciószinten érzékeli a gyülekezeti elutasítást. Nem pusztán egyéni attitűdről, hanem közösségi normáról alkotott képről van szó.

2. *A romák és a település többi lakosa közötti bizalmatlanság:*

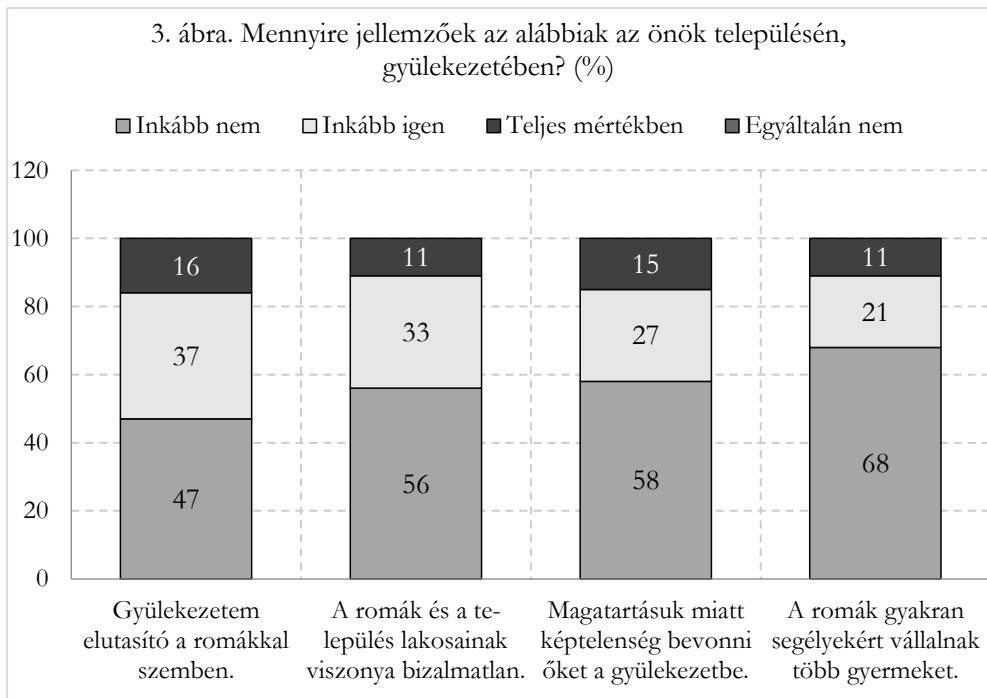
- inkább igen 56%;
- teljes mértékben kb. 15% (becsült);
- inkább nem 33%;
- egyáltalán nem 11%.

Az egyetértők aránya megközelítőleg 70% fölötti, ami rendkívül magas. A bizalmatlanság tehát a válaszadók többsége szerint strukturális jelenség. Ez az állítás nem normatív, hanem leíró jellegű, így a magas egyetértési arány inkább a társadalmi távolság percepcióját tükrözi, mintsem közvetlen előítéletet.

3. *Magatartásuk miatt képtelenség bevonni a romákat a gyülekezetbe:*

- inkább igen 58%;
- teljes mértékben kb. 12-15%;
- inkább nem 27%;
- egyáltalán nem 15%.

Az egyetértés itt is domináns, kb. 70% körüli. Fontos, hogy az állítás oksági jellegű: a bevonás nehézségét a romák „magatartásával” indokolja. Ez felelősség-attribúciót tükröz, amely az előítélet egyik tipikus kognitív komponense.

4. *A romák gyakran a segélyekért vállalnak több gyermeket.*

- inkább igen 68%;
- teljes mértékben kb. 15-20%;
- inkább nem 21%;
- egyáltalán nem 11%.

Ez a legerősebben támogatott állítás. Az egyetértés aránya megközelíti vagy meghaladja a 80%-ot. Ez egy klasszikus, morális és gazdasági sztereotípiát tartalmazó kijelentés, amely a roma közösséget instrumentális, kalkulatív viselkedéssel ruházza fel.

Összegző értelmezés

A 3. ábra alapján a romákkal kapcsolatos negatív percepciók többségi álláspontot képviselnek a mintában, különösen a bizalmatlanság és a segélyezéssel kapcsolatos állítások esetében.

Kétféle attitűd különíthető el:

- *strukturális percepciók* (bizalmatlanság, közösségi elutasítás);
- *attribúciós / felelősségtulajdonító állítások* (magatartásuk miatt képtelenség bevonni őket; segélyért vállalt gyermekek).

Az utóbbi kategória erősebb előítéletes komponensre utal.

Erős „inkább igen” dominancia

A legtöbb állításnál az „inkább igen” kategória dominál. Ez arra utal, hogy az attitűdök nem radikális formában, hanem normalizált, mérsékelt egyetértés formájában jelennek meg. Ez a modern, indirekt előítélet tipikus mintázata.

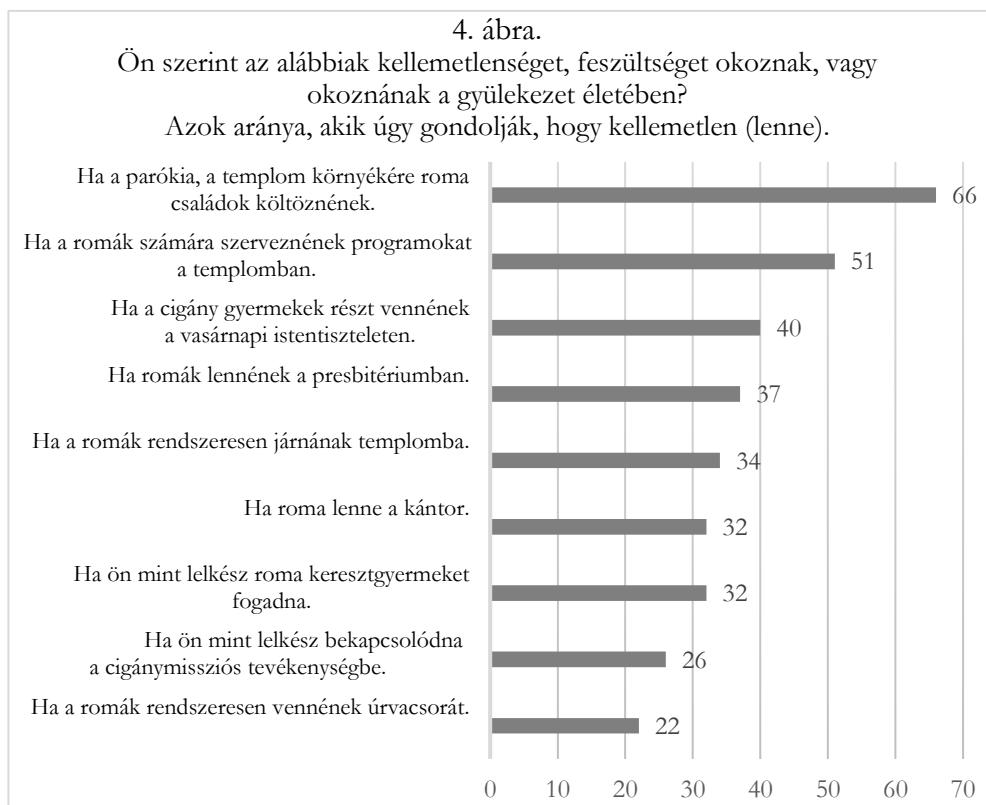
Összevetés az előző ábrával (ha releváns)

Amennyiben ez az ábra ugyanazon mintára vonatkozik, úgy megfigyelhető, hogy míg az első ábrán a bűnözéssel kapcsolatos állítások inkább elutasítást kaptak, addig itt a strukturális és morális jellegű állítások esetében a negatív attitűd domináns.

Következtetés

Az eredmények azt jelzik, hogy a romákkal kapcsolatos negatív attitűdök elsősorban nem kriminalizáló diskurzus formájában, hanem bizalmatlansági és morális attribúciós keretben jelennek meg. A válaszadók jelentős része a roma közösség belső tulajdonságaival magyarázza a társadalmi távolságot és az integráció nehézségét. Ez az attitűdstruktúra összhangban áll a modern előítélet-elméletek azon megállapításával, amely szerint a nyílt elutasítást gyakran váltja fel a kulturális különbségek, normakövetésre és „érdemességre” hivatkozó indoklás.

A 4. ábra azt mutatja be, hogy a válaszadók mekkora aránya tartaná kellemetlennek vagy feszültségkeltőnek a felsorolt helyzeteket a gyülekezeti életben. Az értékek százalékos arányt jelölnek.

A felsorolt helyzetek között jelentős különbségek figyelhetők meg az észlelt kellemetlenség mértékében.

A legerősebb elutasítást az a szituáció váltaná ki, ha roma családok költöznének a parókia vagy a templom környékére (66%). Ez az eredmény arra utal, hogy a térbeli közelség és a mindennapi együttélés lehetősége a legérzékenyebb pont a válaszadók számára.

Szintén magas arányban (51%) váltana ki kellemetlenséget, ha kifejezetten a romák számára szerveznének programokat a templomban. Ez az eredmény azt jelzi, hogy az intézményesített, célzott integrációs kezdeményezések jelentős ellenállásba ütközhetnek.

A közvetlen vallási részvételhez kötődő helyzetek közepes mértékű elutasítottságot mutatnak:

- a roma gyermekek részvétele a vasárnapi istentiszteleten 40%;
- a roma presbiterek jelenléte 37%;
- a rendszeres templomlátogatás: 34%.

Ezek az adatok arra utalnak, hogy a liturgikus térben való közös jelenlét kevésbé vált ki ellenérzést, mint a lakókörnyezeti vagy intézményi szintű integráció.

Az egyházi szerepvállaláshoz kötődő helyzetek alacsonyabb, de továbbra is jelentős elutasítottságot mutatnak:

- roma kántor 32%;
- roma keresztszülőség vállalása (lelkészi szerepben) 32%;
- más hasonló személyes szerepvállalási helyzet 26%.

A legalacsonyabb arányban (22%) váltana ki kellemetlenséget, ha a romák rendszeresen vennének úrvacsorát. Ez arra utal, hogy a legszorosabb liturgikus közösség kevésbé problematizált, mint a közösségi struktúrákban való részvétel.

Értelmezés

Az eredmények három jól elkülöníthető mintázatot rajzolnak ki.

1. *A térbeli és strukturális integráció a leginkább elutasított.* A lakókörnyezeti közelség és az intézményes programok a legerősebb ellenállást váltják ki. Ez a társadalmi távolság fennmaradására utal.

2. *A vallási részvétel mérsékelt ellenállást vált ki.* A templomi jelenlét és a liturgikus részvétel alacsonyabb elutasítottságot mutat, ami arra utal, hogy a formális vallási keretek bizonyos mértékig csökkentik az interakcióval kapcsolatos feszültségeket.

3. *A státusz- és szerepdimenzió érzékeny terület.* A presbiteri tagság és az egyházi tisztségek már nagyobb ellenállást váltanak ki, mint az egyszerű részvétel. Ez arra

utal, hogy a döntéshozatali és reprezentatív pozíciókhoz való hozzáférés érzékenyebb kérdés.

Összegzés

A 4. ábra alapján megállapítható, hogy a roma közösséggel kapcsolatos feszültségérzet nem egységes, hanem erősen kontextusfüggő. A legerősebb ellenállás a mindennapi együttéléshez és az intézményes integrációhoz kapcsolódik, míg a liturgikus közösség bizonyos formái nagyobb elfogadottságot mutatnak. Ez a mintázat a társadalmi távolság és a feltételes elfogadás jelenségével írható le: a közösség tagjai bizonyos keretek között elfogadhatónak tartják az együttélést, azonban a strukturális és státuszbeli integráció már nagyobb ellenállást vált ki.

Az 5. ábra a roma közösség egyes vallási és oktatási tevékenységekben való részvételének elutasítottságát mutatja százalékos arányban.

Leíró eredmények

A vizsgált tevékenységek eltérő mértékű ellenérzést váltanak ki a válaszadók körében. A legmagasabb elutasítottság az úrvacsorai részvételhez kapcsolódik (33%). Ez figyelemre méltó, mivel az úrvacsora a vallási közösség egyik legszorosabb szimbolikus és spirituális egységét kifejező rítus. Ezt követi az elemi oktatás (27%) és az óvodai oktatás (26%) területe. Az oktatási intézményekben való közös jelenlét tehát mérsékelt mértékű ellenállást vált ki, ami az intézményes szocializációs terek érzékenységeire utal. Az istentiszteleti és gyülekezeti alkalmakhoz kapcsolódó elutasítás ennél alacsonyabb (24%), ami arra utal, hogy az általános vallási jelenlét kevésbé problematikus, mint a szentségi vagy intézményi részvétel. A legalacsonyabb elutasítottság a vallásórához kapcsolódik (18%), ami arra utalhat, hogy az oktatási keretek között zajló vallási nevelés kevésbé vált ki ellenérzést.

Értelmezés

Az eredmények alapján három tendencia rajzolódik ki.

1. *A szimbolikus vallási közösség érzékeny terület.* Az úrvacsorával kapcsolatos legmagasabb elutasítás azt jelzi, hogy a közösségi identitás legerősebb szimbolikus tereiben erősebb a határképzés.

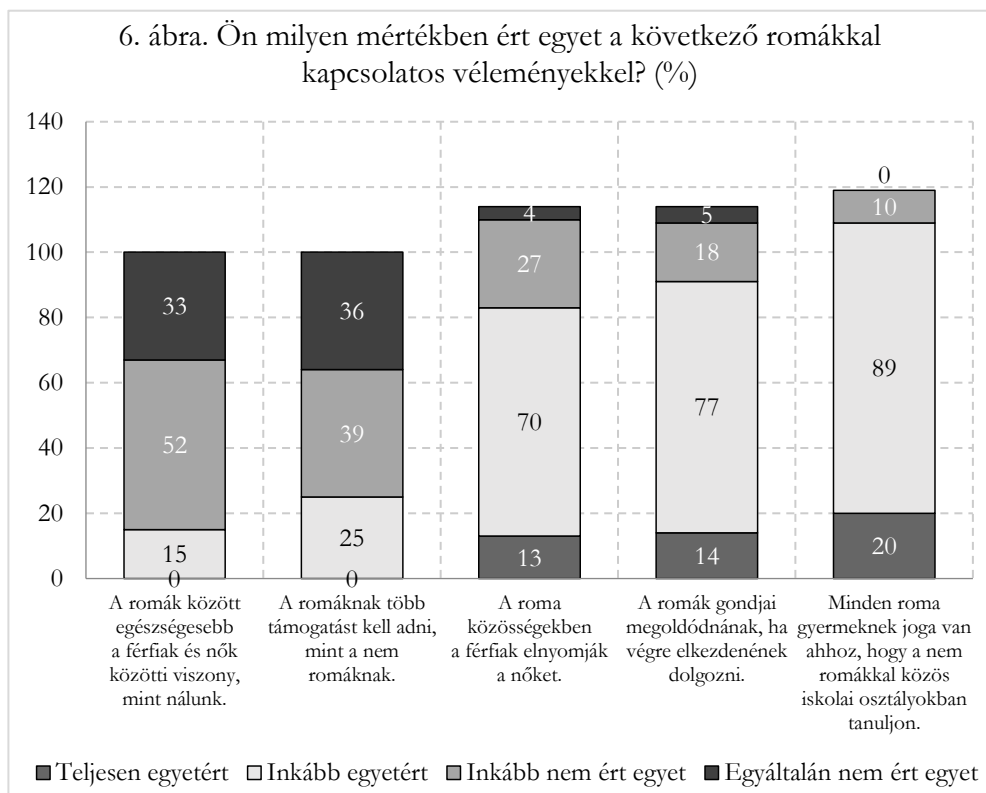
2. *Az intézményes szocializációs terek közepes ellenállást mutatnak.* Az óvodai és elemi oktatás területein mérhető elutasítás arra utal, hogy a gyermekek közös nevelése érzékeny társadalmi kérdés.

3. *A formális vallási részvétel elfogadottabb.* Az istentiszteleti jelenlét és a vallásoktatás alacsonyabb elutasítottsága azt jelzi, hogy a kevésbé intenzív, formális részvételi formák nagyobb elfogadottsággal bírnak.

Összegzés

Az ábra azt mutatja, hogy a roma közösség vallási és oktatási integrációja differenciált megítélés alá esik. Minél erősebb a tevékenység közösségi-szimbolikus jelentése, annál nagyobb az elutasítás mértéke. Ez a mintázat a közösségi identitás védelmének és a szimbolikus határképzésnek a jelenségével magyarázható.

A 6. ábra a romákkal kapcsolatos különböző állításokkal való egyetértés mértékét mutatja egy négyfokú skálán.

Leíró eredmények

1. A romák között egészségesebb a férfiak és nők közötti viszony, mint nálunk:

- inkább nem ért egyet 52%;
- egyáltalán nem ért egyet 33%;
- inkább egyetért 15%;
- teljesen egyetért: elenyésző.

Az elutasítás összesen 85%-os, ami azt jelzi, hogy a válaszadók túlnyomó többsége nem ért egyet e pozitív összehasonlító állítással.

2. *A romáknak több támogatást kell adni, mint a nem romáknak:*

- inkább nem ért egyet 39%;
- egyáltalán nem ért egyet 36%;
- inkább egyetért 25%;
- teljesen egyetért: elenyésző.

Az elutasítás aránya 75%-os, ami erős ellenállást jelez a pozitív diszkriminációval szemben.

3. *A roma közösségekben a férfiak elnyomják a nőket:*

- inkább egyetért 70%;
- inkább nem ért egyet 27%;
- teljesen egyetért: kis arány;
- egyáltalán nem ért egyet: minimális.

Az egyetértés összesen megközelíti vagy meghaladja a 70-75%-ot, ami erősen támogatott, negatív tartalmú kulturális sztereotípiára utal.

4. *A romák gondoljai megoldódnának, ha végre elkezdénének dolgozni:*

- inkább egyetért 77%;
- inkább nem ért egyet 18%;
- teljesen egyetért: számottevő;
- egyáltalán nem ért egyet: minimális.

Az egyetértés aránya megközelíti a 80% fölötti szintet. Ez erős felelősségattributionális mintázatot jelez.

5. *Minden roma gyermeknek joga van ahhoz, hogy a nem romákkal közös iskolai osztályokban tanuljon:*

- inkább egyetért 89%;
- inkább nem ért egyet 10%;
- teljesen egyetért: jelentős;
- egyáltalán nem ért egyet: minimális.

Az egyetértés aránya kiemelkedően magas (90% körüli), ami erős normatív támogatást jelez az oktatási integráció mellett.

Értelmezés

Az eredmények látszólag ellentmondásos attitűdstruktúrát mutatnak.

1. *Pozitív diszkrimináció elutasítása.* A célzott támogatás elutasítása azt jelzi, hogy a válaszadók többsége nem támogatja az egyenlőtlenségek kompenzációját.

2. *Kulturális és morális sztereotípiák erős jelenléte.* A nemi szerepekkel és munkavállalással kapcsolatos állítások magas egyetértési aránya a roma közösségek internalizált problémaként való értelmezését tükrözi.

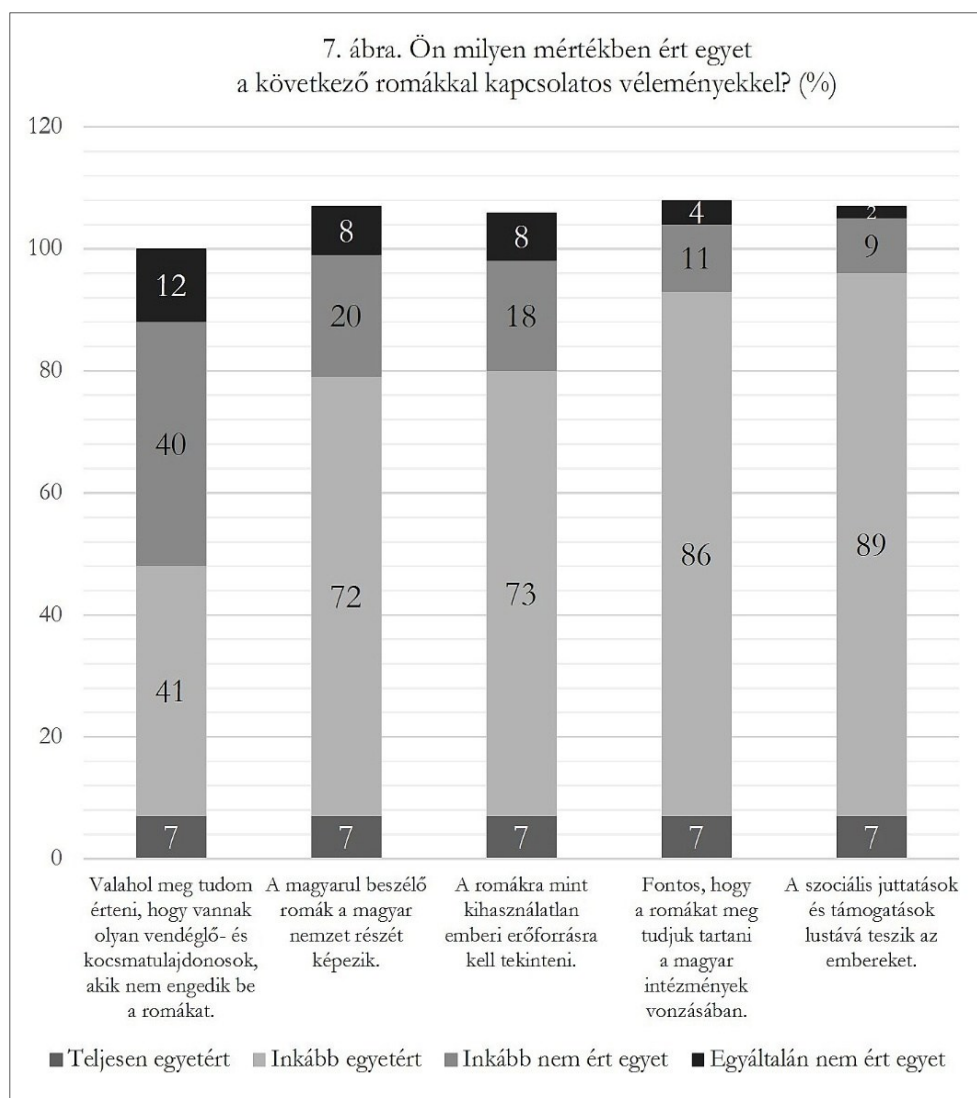
3. *Normatív integrációs támogatás.* Az oktatási integrációval kapcsolatos kiemelkedően magas támogatottság arra utal, hogy az esélyegyenlőség elve normatív szinten elfogadott.

Összegzés

Az ábra kettős attitűdstruktúrát jelez: *normatív szinten* erős támogatást az egyenlő jogok és integráció mellett; *attributionális szinten* erős kulturális és morális felelősségtulajdonítást; *redistributív szinten* a kompenzációs támogatások elutasítását.

Ez a mintázat a modern előítélet egyik tipikus formája, amelyben az egyenlőség elvi támogatása együtt jár a strukturális egyenlőtlenségek individualizált magyarázatával.

A 7. ábra a romákkal kapcsolatos további attitűdállításokkal való egyetértés mértékét mutatja.

A diszkrimináció igazolása

Az első oszlopban található válaszok erősen megosztottak. Az egyetértők és elutasítók aránya közel azonos, ami ambivalens attitűdöt jelez a diszkriminatív gyakorlatok megítélésében. A nemzeti közösséghez tartozás kérdésére adott válaszok, illetve az egyetértés aránya megközelíti vagy meghaladja a 75-80%-ot, ami erős befogadó nemzetfelfogást jelez. A harmadik oszlop kérdése esetében magas támogatottság figyelhető meg. A romák „erőforrásként” való értelmezése utilitarista szemléletet tükröz, amely az integrációt a gazdasági hasznosság felől közelíti meg.

Érdekes, hogy mennyire kiemelkedően magas a támogatottság az intézményi integráció mellett. Az intézményi kötődés fenntartásának támogatottsága a strukturális integráció normatív elfogadását jelzi.

Végül azt kell megállapítanunk, hogy az egyetértés rendkívül magas az utolsó kérdéssel kapcsolatban, amely erős morálisan értékelő attitűdöt jelez a jóléti támogatásokkal kapcsolatban. A segélyezéssel kapcsolatos állítás rendkívül magas támogatottsága erős morális narratívát tükröz az érdemességről és felelősségről.

Összegzés

Az ábra komplex attitűdstruktúrát jelez:

- erős integrációs normák (nemzeti és intézményi szinten);
- utilitarista befogadás (gazdasági racionalitás mentén);
- morális szkepticizmus a jóléti támogatásokkal kapcsolatban;
- ambivalencia a diszkrimináció konkrét eseteinek megítélésében.

Ez a mintázat az inkluzív normák és az érdemalapú, moralizáló gondolkodás együttes jelenlétére utal.

Következtetés az attitűdök általános mintázatára vonatkozó kérdéskörökre

A kutatás ezen részének célja a romákkal kapcsolatos attitűdök feltárása volt több társadalmi és intézményi dimenzió mentén. Az eredmények azt mutatják, hogy a vizsgált mintában az attitűdök összetett és rétegzett szerkezetet alkotnak, amelyben az integráció normatív támogatása együtt jelenik meg a társadalmi távolságtartással és a morális alapú felelősség attribúcióval.

A nyíltan kriminalizáló narratívák nem tekinthetők dominánsnak: a válaszadók többsége elutasította a romákhoz kötött bűnözési állításokat. Ez arra utal, hogy a kollektív devianciaképzetek nem képezik az attitűdrendszer központi elemét. Ugyanakkor jelentős támogatottságot kaptak azok az értelmezések, amelyek a roma közösségek társadalmi helyzetét kulturális sajátosságokkal és életmódbeli tényezőkkel magyarázzák. Kiemelkedően magas az egyetértés azzal a nézettel, hogy

a romák problémái elsősorban munkavállalással lennének kezelhetők, illetve hogy a szociális támogatási rendszerek kedvezőtlen magatartási mintákat erősítenek. Ez az eredmény erőteljes felelősségindividualizáló szemléletet jelez, amelyhez jó adag felsőbbrendűségi színezet társul.

Társadalmi távolság és együttélési viszonyok

A közösségi együttéléshez kapcsolódó attitűdök jelentős érzékenységet mutatnak. A legerősebb elutasítás a térbeli közelséghez kötődik: sok válaszdó kellemtelennek tartaná, ha roma családok költöznének közvetlen lakókörnyezetükbe. Ez a társadalmi távolság fennmaradására utal, és jelzi, hogy a mindennapi együttélés kérdése különösen érzékeny terület.

Az intézményes integráció, például kifejezetten a roma közösségek számára szervezett programok szintén számottevő ellenállást vált ki. A pusztá jelenlét és részvétel bizonyos formái elfogadottabbak, ami az együttélés feltételes elfogadásának mintázatát rajzolja ki.

Vallási közösség és intézményi részvétel

A vallási térben való részvétel megítélése hierarchikus jellegű. Az általános isztentiszteleti jelenlét és a vallási alkalmak elfogadottsága viszonylag magas, míg a közösség szimbolikus egységét kifejező rituálék, különösen az úrvacsora nagyobb ellenérzést váltanak ki. Hasonlóképpen, a közösségi döntéshozatalhoz és vezetői szerepekhez kapcsolódó részvétel is érzékenyebbnek bizonyul az egyszerű jelenlétnél. Ez arra utal, hogy a befogadás határai nem a közösségbe való belépésnél, hanem a közösségen belüli státusz és befolyás kérdésénél húzódnak meg.

Oktatási és intézményi integráció

Az oktatási integráció normatív szinten széles körű támogatottságot élvez. A válaszdók túlnyomó többsége egyetért azzal, hogy a roma gyermekeknek joguk van a nem roma gyermekekkel közös oktatásban részt venni. Ez az esélyegyenlőség elvének erős társadalmi elfogadottságát tükrözi. Ezzel szemben jóval megosztottabb a vélemény a célzott támogatások és pozitív diszkrimináció kérdésében. A többség nem támogatja a roma közösségek számára biztosított többletjuttatásokat, ami az egyenlőség formális, nem pedig kompenzációs értelmezésének dominanciájára utal.

Nemzeti hovatartozás és integrációs szemlélet

A magyarul beszélő romák nemzeti közösséghez tartozását a válaszdók nagy többsége elfogadja, ami kulturális értelemben befogadó nemzetfelfogást jelez. Ezzel párhuzamosan jelentős támogatott az az elképzelés, hogy a roma közösségekre

gazdasági potenciálként kell tekinteni. Ez utilitarista integrációs szemléletet tükröz, amely az együttélés gazdasági hasznosságát hangsúlyozza.

Diszkrimináció és normatív ambivalencia

A diszkriminatív gyakorlatok konkrét eseteinek megítélése erősen megosztott. A válaszadók egy része elutasítja az ilyen gyakorlatokat, míg mások bizonyos helyzetekben érthetőnek tartják azokat. Ez az ambivalencia arra utal, hogy a normatív elutasítás és a pragmatikus igazolás egyszerre van jelen a gondolkodásban.

Összegző értelmezés

Az eredmények alapján a vizsgált attitűdstruktúra több egymással párhuzamosan működő logika mentén szerveződik. A válaszadók normatív szinten támogatják az integráció és az esélyegyenlőség elveit, ugyanakkor erőteljesen jelen van a kulturális és morális alapú felelősségattribution, amely a roma közösség társadalmi helyzetét elsősorban életmódbeli és értékrendi tényezőkkel magyarázza. Az elfogadás feltételes jellegű: különösen érzékeny a strukturális integráció, a státuszpozíciókhoz való hozzáférés és a mindennapi együttélés kérdésében. Ez a mintázat a modern, indirekt előítélet jelenségével írható le, amelyben az egyenlőség elvi támogatása együtt él a strukturális egyenlőtlenségek individualizált és moralizáló értelmezésével.

Felhasznált irodalom

- Bereznay András: *A cigányság történetének atlasza. Térképezett roma történelem*. Mery Ratio Kiadó, Somorja 2018.
- Lege nr. 350 din 6 iunie 2001 privind amenajarea teritoriului și urbanismul. Emitent Parlamentul. Publicat în Monitorul Oficial nr. 373 din 10 iulie 2001. Anexa 2. Definirea termenilor utilizați în Lege. In: *Portal Legislativ*. https://legislatie.just.ro/Public/DetaliuDocument/29453#id_anx_A2744_ttl (2026. júl. 31.).
- Magyarul beszélő romák Erdélyben. Területi elhelyezkedés és lakóhelyi szegregáció. In: *Erdélystat. Statisztikák*. <https://statisztikak.erdelystat.ro/cikkek/magyarul-beszelo-romak-erdelyben-terleti-elhelyezkedes-es-lakohelyi-szegregacio/60>; ld. a 4. táblázatot (2026. júl. 31.).
- Partida Romilor contestă rezultatele recensământului și spune că 300 000 de romi nu au fost numărați. In: *DIGI24.ro*. <https://www.digi24.ro/stiri/actualitate/politica/partida-romilor-acuza-rezultatele-recensamantului-si-spune-ca-300-000-de-romi-nu-au-fost-numarati-2199963> (2026. júl. 31.).
- Szegedi László: Missziói jelentés az Úr 2023. esztendőjéről. In: *Értesítő*, 36. (2024/6–7), (20–24) 21.

Roma on the Doorstep of the Reformed Church
The Situation of Hungarian-Speaking Roma Living in the Territories
of the Congregations of the Transylvanian Reformed Church District
and the Strategy of Roma Mission
Part I

The present research report and strategic analysis was prepared based on a survey of the situation of the Hungarian-speaking Roma living in the area of Reformed congregations, their relationship to the church, and the church's relationship to them. 274 Reformed pastors participated in the research, who filled out the questionnaire for 378 churches. Based on the research report, I examined the extent to which the church's relationship with Roma communities can be interpreted as an attitudinal or structural issue. The empirical results showed that it is not primarily an active rejection, but rather a low-intensity presence and institutional passivity. I concluded that the problem of Roma mission is not simply a pastoral or social issue, but a theological challenge affecting the self-interpretation of the church. However, based on the empirical data, immediate integration is only possible to a limited extent, so I propose a phased model based on institutional capacity building. The essence of this is that through the strengthening of community autonomy, a more authentic and sustainable integration can be gradually achieved.

Keywords: Roma, Transylvanian Reformed Church District, Roma mission, ecclesial integration, social inclusion, segregation, prejudice, hidden chauvinism, minority existence, religious identity, congregational community, Transylvanian Reformed community, church strategy, equal opportunities.